

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Варес М.О.

аспірант,

*Український державний університет фінансів
та міжнародної торгівлі*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АНТАРКТИЦІ

Морські наукові дослідження – правомірний вид діяльності людини спрямований на отримання наукових результатів у водах Світового океану.

Найширше сутність морських наукових досліджень розкривається у положеннях Конвенції ООН з морського права 1982 року (надалі – Конвенція), хоча Конвенція і не надає вичерпного нормативного формулювання поняття «морські наукові дослідження». Так, Конвенція обмежує порядок проведення «морських наукових досліджень» мирною метою та необхідністю враховувати права та обов'язки всіх держав. Отже, можна припустити, що Конвенція відносить право регулювати понятійний апарат до компетенції держави, яка імплементує її положення. Водночас, Частина XIII Конвенції досить детально наводить положення про нормативне регулювання морських наукових досліджень.

Перші чотири статті XIII частини Конвенції відображають загальні положення щодо права проводити морські наукові дослідження, їх заохочення, загальних принципів проведення та невизнання «морських наукових досліджень», як правову основу для будь-яких зазіхань. Стаття 238 закріплює право всіх держав, незалежно від їх географічного становища, а також компетентних міжнародних організацій на проведення морських наукових досліджень. Водночас свобода таких досліджень є обмеженою правами та обов'язками інших держав, які встановлюються положеннями цієї Конвенції. Безперечно Конвенція розглядає окремий порядок проведення морських наукових досліджень для кожного морського простору.

Що стосується наукових досліджень в Антарктиці, то їх регламентовано Договором про Антарктику (надалі Договір), який було укладено в 1959 році у Вашингтоні. Укладенню цього Договору передувало проведення Міжнародного геофізичного року, про що зазначено в преамбулі. Сторони Договору домовились, що даний документ буде слугувати фундаментом для продовження і розвитку наукового співробітництва на основі свободи наукових досліджень в Антарктиці. Таким чином, Договір про Антарктику є першим міжнародним документом, що проголошував свободу наукових досліджень – принцип, згідно якого кожна держава вправі здійснювати наукові дослідження, враховуючи зацікавленість інших держав у користуванні такою свободою.

Проте, у відповідності до ст. 6 Договору свобода наукових досліджень в Антарктиці застосовується виключно до району південніше 60-ї паралелі південної широти, включаючи всі шельфові льодовики.

Статтею 1 Договору встановлено, що Антарктика використовується тільки в мирних цілях. Забороняються, зокрема, будь-які заходи військового характеру, такі, як створення військових баз і укріплень, проведення військових маневрів, а також випробування будь-яких видів зброї. Проте дуже важливим є пункт 2 наведеної статті, згідно якого Договір не перешкоджає використанню військового персоналу чи оснащення для наукових досліджень. Наведене положення свідчить, що на тлі загальної демілітаризації району Антарктики Договір певною мірою продовжує практику міжнародного звичаю і підтримує тон раніше прийнятих прогресивних міжнародно-правових рішень, і, не акцентуючи на бойовій сутності військових кораблів, що використовувались в наукових цілях, допускає їх появу в демілітаризованій зоні. Це положення Договору про Антарктику вельми важливе, оскільки практика використання військових кораблів для проведення наукових досліджень в той період (1959 р.) була достатньо поширеною.

Крім того, Договором були встановлені деякі аспекти міжнародного співробітництва у наукових дослідженнях в Антарктиці, а саме:

- а) обмін інформацією стосовно планів наукових робіт в Антарктиці з тим, щоб забезпечити максимальну економію коштів і ефективність робіт;
- б) обмін науковим персоналом в Антарктиці між експедиціями і станціями;
- в) обмін даними і результатами наукових спостережень в Антарктиці та забезпечується вільний доступ до них.

Статтею 8 Договору передбачений обов'язок кожної держави після набуття для неї чинності Договору інформувати інші Договірні Сторони та надалі повідомляти їх завчасно про:

- а) всі експедиції в Антарктику або в межах Антарктики, які проводяться її суднами або громадянами, і всі експедиції в Антарктику, що організуються на її території або направляються з її території;
- б) про всі станції в Антарктиці, які займають її громадяни;
- в) про будь-який військовий персонал або оснащення, призначене для направлення нею в Антарктику з додержанням умов, передбачених у пункті (2) Статті I цього Договору.

Таким чином, з наведеного можна прослідити чітку регламентацію проведення наукових досліджень в Антарктиці та систему контролю за їх здійсненням.

Що стосується ролі України в здійсненні наукових досліджень Антарктики, то слід зазначити наступне. Україна приєдналась до Договору про Антарктику у 1992 році (Постанова Верховної Ради № 2609-XII від 17.09.1992 р.) і, відповідно, отримала право призначати своїх уповноважених представників на щорічні Консультативні наради з Договору про Антарктику – вищий колегіальний міжурядовий орган з розробки, розгляду та надання урядам своїх країн рекомендацій щодо заходів, які сприяють здійсненню принципів і цілей Договору про Антарктику. На

XVII Консультативній нараді з Договору про Антарктику 28 жовтня 1992 року Україна одержала статус неконсультативної сторони Договору.

Крім того, з 1994 році Україна як одна з держав- правонаступниць колишнього Союзу РСР офіційно стала державою-учасником Конвенції зі збереження морських живих ресурсів Антарктики – одного з ключових міжнародних актів Системи Договору про Антарктику (постанова Верховної Ради № 3937-XII від 04.02.1994 р.).

У перші роки роботи української делегації на Консультативних нарадах розроблялись та розглядались офіційні документи, які висвітлювали заходи, вжиті Україною на законодавчому та адміністративно-організаційному рівнях, спрямовані, по-перше, на забезпечення ратифікації головного додатку Договору про Антарктику – Протоколу про охорону навколишнього середовища (який названий фахівцями «екологічною конституцією» Антарктики); і, по-друге, спрямовані на набуття Україною статусу Консультативної сторони Договору про Антарктику. Зазначений Протокол був ратифікований у 2001 році Законом України № 2284-III від 22.02.2001 р.

На XXVII Консультативній нараді (Кейптаун, ПАР) 29 травня 2004 року Україна стала 28-ю, і на сьогоднішній день останньою, Консультативною Стороною Договору про Антарктику, набувши, таким чином, право голосу у прийнятті рішень (які ухвалюються виключно консенсусом) щодо усіх питань управління та використання антарктичного регіону протягом того часу, поки Україна зацікавлена у провадженні такої діяльності, створенні наукових станцій та відрядженні наукових експедицій.

Також слід зазначити, що Україна має власну антарктичну станцію, яку отримала від Великої Британії 06 лютого 1994 року, що має назву Академік Вернадський (в минулому називалася Фарадей), основним призначенням якої є безпосереднє проведення наукових досліджень Антарктики.

Хмельова І.Є.

студентка,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВІ РАМКИ ЛЮДСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ: МІСЦЕ ГЕНОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Історію людства можна уявити у вигляді товстої книги, перші сторінки якої наповнені малюнками первісної людини, наступні – нагадують старовинний літопис, а останні – вже являють собою надрукований текст. Ця книга символізує той поступ, який пройшло людство у своєму розвитку, і ту надзвичайну еволюцію знання, без якої неможливо уявити нашу цивілізацію. В той же час, наскрізною ідеєю всієї книги є намагання людини гуманізувати соціальні відносини, а закономірністю, яка знаменує перехід до кожної нової сторінки чи глави, є поступове визнання життя людини найвищою соціальною